

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 51/2026 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen toimeentulotuen ehtojen kohtuullisuudesta yrittäjien ja opiskelijoiden näkökulmasta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Anette Karlsson /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 51/2026 vp:

Pitääkö hallitus nykyistä toimeentulotuen soveltamiskäytäntöä yrittäjien, freelancereiden ja muiden itsensä työllistävien osalta kohtuullisena tilanteissa, joissa yritystoiminnan tulot jäävät alle työmarkkinatuen tason, vaikka pienimuotoinen yritystoiminta voisi tukea työkyvyn säilymistä ja asteittaista paluuta työelämään työkyvyn heikentymisen jälkeen,

miten hallitus arvioi opintolainan nostovelvoitteen vaikutuksia nuorten opiskelumahdollisuuksiin, velkaantumiseen ja opintojen keskeyttämisriskiin ja

aikooko hallitus arvioida toimeentulotuen ja opintolainan välistä suhdetta siten, ettei velkaantuminen muodostu esteeksi opintojen aloittamiselle tai jatkamiselle erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville nuorille?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi etuudeksi, turvaamaan välttämätön toimeentulo heille, jotka eivät sitä muutoin pysty hankkimaan. Toimeentulotukea ei ole tarkoitettu pitkäaikaiseen käyttöön ja lähtökohdan pitäisi olla, että mahdollisimman harva edes joutuisi sen piiriin. Toimeentulotuesta annettua lakia (1412/1997) on uudistettu 1.2.2026 voimaantulleilla muutoksilla, joilla edellytetään muiden, ensisijaisten etuuksien hakemista ja tarvittaessa työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumista. Tämä on hyvä, vastuullinen periaate, joka pitää ihmiset kiinni työelämässä, uuden oppimisessa ja työllistymistä edistävissä palveluissa. Muutokset perustuvat pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmakirjauksiin toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta, jonka tavoitteina ovat muun muassa henkilön itsenäisen selviytymisen vahvistaminen, pitkäaikaisen toimeentulotukiriippuvuuden vähentäminen ja toimeentulotuen roolin selkiyttäminen viimesijaisena harkintaa vaativana perusturvaan kuuluvana rahaetuutena.

Toimeentulotuesta annetun lain 2 §:n mukaan jokaisella on oikeus toimeentulotukeen, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa esimerkiksi ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan tai toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla. Lain 2 a §:n perusteella työkäisen henkilön

tulee ilmoittautua kokoaikatyötä hakevaksi työnhakijaksi työvoimapalveluihin, ellei hän ole pykälässä mainitusta tai niihin verrattavasta hyväksyttävästä syystä esteellinen vastaanottamasta työtä. Yrittäjän tai omassa työssään työllistyvän tulee ilmoittautua työnhakijaksi, ellei hän saa yritystoiminnastaan tai omasta työstään välttämätöntä toimeentuloaan. Lain esitöissä (HE 116/2025 vp, s. 108–109) riittävänä tulona yritystoiminnasta pidetään vähimmäissuuruista työttömyysetuutta vastaavaa määrää. Työmarkkinatuesta jää tavanomaisen ennakonpidätyksen jälkeen maksettavaksi noin 595 euroa vuonna 2026. Esitöiden mukaan kausiluonteisen yritystoiminnan osalta yrittäjän voidaan edellyttää ilmoittautuvan kokoaikatyön hakijaksi työvoimaviranomaiseen ajalle, jolloin hän ei saa riittävästi tuloja yritystoiminnastaan eli edellä mainittua vähimmäissuuruista työttömyysetuutta vastaavaa määrää. Mikäli yrittäjä tai omassa työssään työllistyvä on työkyvytön ja oikeutettu työkyvyttömyyden perusteella maksettavaan ensisijaiseen etuuteen, häneltä ei toimeentulotuesta annetun lain näkökulmasta edellytetä työttömäksi ilmoittautumista.

Toimeentulotuesta annetun lain 2 b §:ssä on mainittu tilanteita, joissa toimeentulotukea hakeva on velvollinen hakemaan toimeentulotukeen nähden ensisijaista etuutta, johon hänen voidaan olettaa olevan oikeutettu. Työttömän henkilön ensisijainen etuus on pääsääntöisesti työttömyysetuus ja opiskelijan opintotuki. Opintotukilain (65/1994) mukaan opintotukena myönnetään opintorahaa, asumislisää sekä opintolainan valtiontakaus. Sairaus- ja työkyvyttömyystilanteissa ensisijainen etuus on sairauspäiväraha tai muu työkyvyttömyyden johdosta maksettava etuus.

Toimeentulotuen toimeenpano kuuluu toimeentulotuesta annetun lain mukaan perustoimeentulotuen osalta Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitoksen on kehotettava toimeentulotuen hakijaa hakemaan sellaista ensisijaista etuutta, johon Kansaneläkelaitos katsoo hakijalla olevan todennäköisesti oikeus elämäntilanteensa ja olosuhteensa huomioiden. Kansaneläkelaitos on jo ennen 1.2.2026 voimaantullutta toimeentulotuen kokonaisuudistusta pääsääntöisesti edellyttänyt perustoimeentulotukea hakevilta opiskelijoilta opintolainan hakemista ja huomioinut lainan osuuden opiskelijan tulona, vaikka sitä ei olisi haettukaan Tähän pääsääntöön Kansaneläkelaitos sovelsi jotain poikkeuksia oikeuskäytäntöön ja myös sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2013 julkaisemaan oppaaseen ”Toimeentulotuki Opas toimeentulotuen soveltajille” pohjautuen. Kansaneläkelaitos on muuttanut aikaisempaa soveltamiskäytäntöään siten, että opintolainan hakemista edellytetään kaikilta 18-vuotta täyttäneiltä opiskelijoilta. Kansaneläkelaitos on tiedottanut, että jos opiskelija on aiemmin saanut toimeentulotukipäätöksen, jossa todetaan, ettei lainanottoon ole velvollisuutta, hän voi kuitenkin saada toimeentulotukea kuluvan lukuvuoden loppuun eli 31.7.2026 saakka ilman velvollisuutta hakea lainaa.

Toimeentulotuen tarkoituksena on toimeentulon turvaamisen lisäksi edistää itsenäistä selviytymistä. Opiskelu ja ammatin hankkiminen ovat lähtökohtaisesti hyviä keinoja jatkossa turvata omaa elatustaan ansiotyöllä tai yrittäjätoiminnalla. Toimeentulotuesta annettuun lakiin tehdyt muutokset tähtäävät parempaan sitoutumiseen ensisijaisiin tukijärjestelmiin, mikä vähentää tarvetta turvautua toimeentulotukeen. Ensisijaisten etuuksien, kuten opintotuen tai työttömyysturvan

piiriin ohjaamisessa laki on hyvin johdonmukainen. Hyväksyessään muutokset toimeentulotukilakiin eduskunta hyväksyi myös useamman lausuman, jotka velvoittavat valtioneuvostolta muutosten vaikutusten arviointia eri henkilöryhmien ja toimijoiden kannalta. Tähän hallitus ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat eduskunnan tahdon mukaisesti sitoutuneet.

Helsingissä 17.3.2026

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen